

Posudek disertační práce

Autorka práce: Andrea Gerstnerová

Název práce: Integrace kvalifikovaných subsaharských imigrantů v Praze

Instituce a rok vypracování: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Přírodovědecké fakulty UK 2009

Práce se zaměřuje na problematiku integračních strategií a integračních politik v prostředí vybraných evropských měst. Referenční skupinou jsou kvalifikovaní subsaharští imigranti. Jádrem výzkumu se uskutečnilo v Praze, srovnávací perspektiva byla dosažena dílčími sondami v Paříži, Londýně a Lutychu.

V úvodní části se autorka zabývá tématem sociální koheze v městském organismu. Modely soužití několika odlišných skupin redukuje na asimilacionistické a multikulturní, resp. interkulturní, kdy v prvním případě majoritní společnost kulturní identitu jinokulturní skupiny potlačuje, v druhém případě ji nechává rozvíjet. Zavádějící v této kapitole je, že problematika integrace se vztahuje především na oblast kultury. Již od dob Dukheima ale víme, že klíčovou je spíše sociální organizace a z díla Fredrika Bartha pak můžeme vyčíst mechanismy způsobující optický klam, že problémy v oblasti sociální organizace vypadají jako projevy kulturní jinakosti. Ostatně mezi čtyřmi premisami, jež autorka postuluje v kapitole 2, není ani jediná, která by se nedotýkala tématu sociální organizace.

Z hlediska metodologie výzkumu především oceňuji snahu o komplexní pohled. Užitečný je zejména komparativní rozměr dotazníkového šetření a porovnání dat ze západoevropských měst a z Prahy. Vítám též snahu zvyšovat validitu dat získaných faktorovou analýzou následnou diskusí s aktéry nad jejich výsledky. Efektivně jsou též v práci ke zvýšení vypovídací hodnoty dat z dotazníkového šetření využity hloubkové rozhovory a pozorování.

Zatímco faktorová analýza skupinu kvalifikovaných imigrantů ze subsaharské Afriky žijících v Praze nijak výrazně necharakterizuje, komparativní tabulka ze strany 73 – 75 vystihuje difference českých komunit oproti západním městům. Novátorské od autorky bylo doplnit data k tématu integrace analýzou prostředí, do něhož se respondent integruje, a které zde reprezentují městské samosprávy a jejich integrační politiky.

Za zajímavou, ale trochu již tematicky okrajovou považuji analýzu tiskových zpráv o Africe. Okrajovou píšu proto, že jsem v autorčině šetření mezi imigranty nezaznamenal jasnou vazbu mezi chováním majoritního obyvatelstva ke zkoumané skupině cizinců a místem původu migrantů. Vazba zde pravděpodobně existuje, ale autorčiny otázky ani reakce respondentů ji nijak výrazně nepodtrhují. Z textu není zřetelné, že by se čeští ubytovatelé, zaměstnavatelé, nebo přátelé chovali jinak k imigrantovi z jihovýchodní Asie, z bývalého Sovětského svazu nebo subsaharské Afriky. Fakt, že je daná osoba cizinec, který má určitý stupeň funkční gramotnosti a disponuje určitým vstupním kulturním a sociálním kapitálem, se ve světle autorčiných výzkumů jeví jako určující. Proto se mi zpřesnění obrazu Afriky v českém tisku zdá jako zajímavý předmět výzkumu, ale zvolený spíše náhodně. Zatímco integrační politika městských samospráv přímo otevírá cizinci určité spektrum možností a lze ji označit jako přímé působení v oblasti integrace, tisk tuto úlohu neplní. Stejně jako tisk bychom mohli

analyzovat učebnice žáků základních škol, vtipy, filmy, promluvy aktérů v každodenní komunikaci, vyprávění o dovolené v Africe atd. Který z uvedených žánrů je pro utváření obrazu o Africe v Čechách důležitější, je sporné.

Problematický je v práci výběr vzorku, zejména v západních evropských městech, kde výzkum probíhal především mezi členy různých krajských nebo na cizince zaměřených spolků. Participace v takových organizacích implikuje vztah respondentů k zemi původu a vazbu na krajany. Odpovědi takto vybraných respondentů nebudou pravděpodobně odrážet názorové spektrum imigrantů, kteří z nějakého důvodu těsné vazby s krajany nemají, nebo je nemají prostřednictvím kontaktovaných institucí. Vzhledem k tomu, že takové spolky jsou též předmětem zájmu tajné policie a zastupitelství zemí původu imigrantů, je vysoce pravděpodobné, že způsob výběru odfiltruje také politické migranty, kteří se oprávněně v zemi původu obávají pronásledování. Samozřejmě, že předmětem studia se stanou jen lidé, kteří se o integraci chtějí bavit (spatřují v ní problém vhodný k veřejnému projednání), a to bylo při zvolené metodě výběru 16 % oslovených. Jediná cesta, jak tyto limity částečně odstranit je dlouhodobý stacionární výzkum, který umožňuje konstruovat vzorek i jiným způsobem. Dlouhodobý stacionární výzkum je však pro doplnění komparativního vzorku zpravidla nedosažitelným luxusem.

Interpretaci některých dat by zřejmě zpřesnila podrobnější pozornost věnovaná motivaci k migraci do České republiky a aspiracím imigrantů. V roce 2008 obhájená doktorská práce Terezy Hyánkové, která se týkala kabylských migrantů do České republiky (Ústav etnologie FF UK 2008), ukazuje, že podstatná část této nevelké komunity volí Českou republiku proto, že se chce osamostatnit od dosavadního způsobu života nejenom v Kabýlii, ale také od způsobu života kabylských imigrantů v Evropě. To samozřejmě ale velmi výrazně změní profil skupiny i integrační strategie. Komunitu tvoří výhradně muži, manželství a partnerské vztahy jsou výhradně smíšené, vztah k náboženství je odlišný než ve Francii, kde je berberských imigrantů v Evropě nejvíce, pražští Kabylové mají méně intenzivní vazby k místu původu, návštěvy Kabýlie a remitence jsou skromnější, to znamená celou řadu charakteristik, které uvádí autorka i jako specifikum svého vzorku v České republice. Motivaci migrace a aspirace do budoucna zpravidla nejlépe odhalí studium personálních biografii.

Práci autorky vysoce oceňuji. Prokazuje v ní, že je všestrannou badatelkou, která se výborně orientuje v předmětu studia i v kvalitativních a kvantitativních metodách terénního výzkumu. Umí si pokládat výzkumné otázky a řešit je na úrovni pracovníka s vědeckou hodností.

Práci doporučuji k obhajobě.

PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.
oponent